

ביה"ס וההורים

משרד החינוך התרבות והספורט

חוזר המנהל הכללי

חוזר מיוחד י"ז (התשנ"ו)

ה-1

מבוא	עמוד	תוכן העניינים
1. הקשרים של בית הספר עם ההורים	3	
א. כללי		
ב. מידע		
ג. דרכי הידברות		
ד. ימי הורים		
ה. אספת הורים כיתתית		
2. נציגות הורים בבית הספר	5	
א. נציגות הורים כיתתית		
ב. נציגות הורים בית-ספרית		
3. תרומת ההורים	9	
4. תשלומי הורים	12	
	14	

נספחים

- נספח 1: קווים לאמנה בית-ספרית
נספח 2: הקשר בין גיל הילדים לבין הורי חניכיו
נספח 3: הקשרים של הורים החיים בנפרד עם בית הספר
(מתוך חוזר מט/1, סעיף 36)
נספח 4: תקנות חינוך ממלכתי (תכנית השלמה ותכנית נוספת),
התשי"ד 1953
נספח 5: הקשר בין בתי הספר היסודי לבין ההורים
נספח 6: ההורים ובית הספר העל-יסודי
נספח 7: ביבליוגרפיה מוערת

מבוא מאז קום המדינה עברו היחסים בין ההורים ובין בית הספר גלגולים אחדים. במשך תקופה ממושכת פעלו בית הספר ובית ההורים כשתי מערכות נפרדות. הקשר בין הורים למורים התמקד במשך שנים רבות בימי הורים, באספות הורים ובמסיבות. המפגשים הללו התנהלו בגבולות ברורים ומוגדרים.

מצב זה התאים לתקופה שלאחר הקמת המדינה, והוא אפשר לבית הספר למקד את עיקר מאמציו בתלמידים כאוכלוסיית יעד יחידה. ההורים, שרבים מהם היו עסוקים בבעיות הקליטה התרבותית, החברתית והכלכלית בארץ, סמכו על בית הספר שיעשה את עבודתו נאמנה ולא יזמו קשר נוסף על הקשרים הקיימים. בשנים האחרונות השתנו הנסיבות, וההורים נמצאים בתוך בתי הספר, ודורשים להיות מעורבים לא רק בנושאים בסיסיים כמו תחזוקה, משאבים וכספים, אלא גם בפעולות הקשורות בתהליכים החינוכיים עצמם.

ההתבססות הכלכלית והחברתית של ציבור ההורים, הקיצוץ המתמשך במשאבים המיועדים לחינוך, המודעות הגוברת והולכת לזכויות הפרט, התחזקות מגמת הביזור המאפשרת לרשויות המקומיות להשפיע על המתרחש בבתי הספר – אלה הם מהגורמים המרכזיים לכניסתם של הורים לבתי הספר.

הניסיון המעשי המצטבר, וכן גם הספרות המחקרית, מעידים שתלמידים מפיקים תועלת מכך שבין הבית ובין בית הספר שוררים יחסים של כבוד הדדי וקיימים ביניהם ערוצי תקשורת פתוחים.

מגע רציף בין הורים למורים עשוי להפוך את בית הספר למוסד קרוב ומוכר עבור ההורים, המאפשר להם להשפיע על צביונו ולהיות מושפעים ממנו. ההורים מודעים היום יותר מאי פעם למקומם בבית הספר ולחלקם בתהליכים המתרחשים בו.

מערכת החינוך רואה את ההורים כשותפים מלאים בתהליך החינוכי המתרחש בבית הספר. בהיות ההורים האפוטרופסים החוקיים של ילדיהם מוטלת עליהם האחריות לקידום החינוכי והחברתי האופטימלי. מכיוון שחלק ניכר מעבודת החינוך מתרחשת בבית הספר, אין תמה שהורים מבקשים להיות מעורבים במתרחש בין תחומיו. להורי התלמידים משאבי ידע וניסיון העשויים לשפר ולהעשיר את עבודת המוסד החינוכי.

עם זאת, המורים והצוות החינוכי הם אנשי מקצוע בתחום החינוך, ועל כן מוטלת עליהם האחריות לקידום הלימודי, החברתי והרגשי של התלמידים בבית הספר. כדי שיוכלו לעמוד במשימה מורכבת זו יש לכבד את האוטונומיה המקצועית שלהם ולאפשר להם להפעיל שיקולי דעת מקצועיים ללא התערבות החיצונית. אך יש לזכור שדיאלוג עם ההורים

לא רק שאינו מפחית ממקצועיות המורה, אלא להפך, מחייב רמה מקצועית גבוהה יותר.

מערכת היחסים בין ההורים למורים משמשת דוגמה עבור הילדים, ולכן חשוב שתהיה זו דוגמה של כבוד הדדי ושל תקשורת משמעותית, שכן מערכת החינוך מעוניינת בשיתוף פעולה מתמשך, סדיר ומכובד בין בית הספר להורים.

חוזר זה עוסק בהסדרת דרכי הקשר בין המורים להורים כשותפים לעשייה החינוכית, תוך מודעות למתח הקיים בין תפיסת ההורים את תפקידם ורצונם להיות מעורבים בחינוך ילדיהם לבין כיבוד האוטונומיה של אנשי החינוך כאנשי מקצוע.

מצופה שכל בית ספר, יחד עם ההורים ועם התלמידים, יקבע לעצמו, על יסוד המדיניות של משרד החינוך התרבות והספורט, מדיניות בית ספרית המותאמת לסביבתו ולתנאיו הייחודיים. מדיניות זו יכולה, כמובן, לתת בידי הורים סמכויות נרחבות הרבה מעבר למוצע בחוזר זה, כמקובל בבתי ספר קהילתיים, אוטונומיים או ייחודיים בארץ ובמקומות שונים בעולם.

מכיוון שמיומנויות ההידברות והמשא ומתן עם הורים אינן נרכשות בדרך כלל בתהליך ההכשרה של המורים, יש לתת את הדעת לקיומן של השתלמויות בית ספריות שתכשרנה את המורה לתפקיד מורכב זה. השתלמויות אלו תכלולנה תיאוריה ומיומנויות כאחד.

חוזר זה מבטל את כל החוזרים וההוראות העוסקים ביחסי בית הספר וההורים, לבד מחוזרים והוראות בנושא תשלומי הורים, תכניות השלמה, תכניות רשות ותכניות לימודים נוספות.

1. הקשרים של בית הספר עם ההורים כפרטים

א. כללי בית הספר יעשה הכול כדי לשמש כתובת רלבנטית ואמינה בכל הקשור להתפתחותם של התלמידים, ויזום ויעודד תקשורת גלויה ופתוחה בין ההורים למורים.

בגלל התפקיד השונה שמורים והורים ממלאים בחיי הילד נקודות המוצא שלהם שונות. חשוב שכל צד יבין את נקודת ראותו של הצד האחר וכבדנה. יש לזכור שהטיפול המקצועי בשוני אינו אמור לטשטש את ההבדלים, אלא להשתמש בהם כדי להעשיר את הדיאלוג ולהפרותו, לטובת הילד.

המורים, בתוקף תפקידם, אחראים להובלתו של הדיאלוג בדרך בונה, והם יכולים להיעזר בתפקידם כהורים כדי להבין את הקושי ולגלות אמפתיה למקומו של ההורה ביחסיו עם בית-הספר.

ב. מידע בית-הספר יידע את ההורים, כל שנה מחדש, באשר לסדרים, למשטר ולנוהג הקיימים בו. מידע זה יימסר להורים בחוזר מיוחד, באמצעות תקנון בית הספר שישלח כל שנה מחדש ובאספות ההורים הכיתתיות. ההורים גם יקבלו מידע שוטף ועדכני על ההישגים הלימודיים, החברתיים והאישיים של ילדיהם במסגרת בית הספר.

צוות בית הספר יעודד את ההורים לשתף אותו במידע לימודי, משפחתי או אחר העשוי לתרום להבנת תפקודו של הילד ולשיפור הטיפול בו.

מידע שהגיע לבית הספר על תלמיד הוא חסוי, ולא ניתן להעבירו לגורמים חיצוניים אלא ברשות ההורים או באישור הפסיכולוג המחוזי או באישור היועץ המשפטי של משרד החינוך התרבות והספורט.

בית הספר יעדכן מיידית את ההורים באירועים חריגים, כמו עברות משמעת חמורות, קשיים בתפקוד לימודי או חברתי וענייני בריאות.

מידע בעייתי על פי שיקול הדעת של הצוות המקצועי יימסר להורים בדרך של פגישה פנים אל פנים ובשיתוף של יועץ או פסיכולוג בית הספר, ויתועד בכתב. כל החלטה שתתקבל במקרה חריג שלא למסור להורים מידע על ילדם תיעשה בשיתוף מחנך הכיתה, המנהל, היועץ או הפסיכולוג, והיא טעונה תיאום עם היועץ הבכיר או עם הפסיכולוג המחוזי.

בית הספר יידע וישתף את ההורים בתכניות הטיפוליות, החינוכיות והמשמעותיות שהוא עומד לנקוט כתגובה לאירוע חריג.

במקרה של הורים גרושים או פרודים יש לזמן את ההורים בתחילת שנת הלימודים הראשונה לשיחה משותפת או לשיחות נפרדות, לפי שיקול דעת בית הספר, כדי לקבוע את דפוסי התקשורת והעברת המידע.

אם ההורים גרושים, ישתף בית הספר את שניהם בכל מידע ובכל ההחלטות הקשורות בילדם, אלא אם קיים פסק דין האוסר על אחד ההורים לראות את ילדו. אם ניתן פסק דין בעניין החזקת הילד או אפוטרופסות עליו, ימציאו ההורים למנהל את העתק פסק הדין, ובית הספר יפעל לפיו. במקרים של ספק יפנה עובד ההוראה לצוות הטיפולי בבית הספר או למערכת התמיכה הייעוצית שבית הספר קשור אליה.

ג. דרכי הידברות

מתן מידע ברור על הדרכים השונות לתקשורת שבין ההורה לבין צוות בית-הספר עשוי למנוע תסכול, מרידות ואי-הבנות. יש להביא לידיעת ההורים, כל שנה מחדש ובכתב, את דרכי התקשורת האפשריות: שעות קבלה, ימי הורים, אספות הורים, זימון פגישה, אפשרות לבקר בכיתה, שעות קבלה וכו'.

חשוב שכל מורה ומחנך יבהירו להורים מראש את הדרכים המועדפות לתקשורת, כמו גם את הסייגים; למשל: האם ההורים רשאים להתקשר אליהם לביתם ומתי.

הורה יכול להיפגש, על פי בקשתו, עם כל אחד מחברי הצוות החינוכי. אם יגיע הורה לבית-הספר ללא תיאום מראש, ולא ניתן יהיה להיפגש אתו מיידית, יש לקבוע עמו מועד מתאים לפגישה.

חשוב שההורים ידעו מה הן הדרכים הלגיטימיות ולמי זכותם לפנות בבית הספר ובמערכת החינוך כדי להביע חוסר שביעות רצון או לערער על החלטות או על הליכים.

תשומת לב מיוחדת תינתן לקליטתם של הורים עולים ושל הורים שילדיהם עברו לבית הספר מבית ספר אחר. בית הספר ימסור להורים ולתלמידים חדשים, בזמן קליטתם, את תקנון בית הספר וכל מידע נדרש העשוי לסייע בקליטה.

ד. עבור רוב ההורים יום ההורים מזמן את המפגש היחיד עם מחנך הכיתה, עם המורים המקצועיים ועם צוות בית הספר, ולכן יש לעשות הכול כדי שמפגש זה יהיה משמעותי לשני הצדדים.

ימי הורים נועדו לשיחה אישית בין המחנך להורה על מצבו של התלמיד. המורה יחליט אם לצרף לשיחה את התלמיד, בתנאי שהתלמיד והוריו יסכימו לכך.

במקום לרכז את הפגישות בימי הורים קבועים ניתן גם לפזר את הפגישות עם ההורים לאורך השנה. בצורה זו ניתן להקדיש זמן רב יותר לפגישה ולהימנע מתורים ומלחצים אחרים הנוצרים בפגישות מרוכזות.

הפגישות בין המורה להורים תעסוקנה גם בהתפתחות האישית של הילד ובמצבו החברתי, ולא רק בהישגים הלימודיים. יש להקפיד שבשיחה תוצג תמונה מאוזנת של תפקוד התלמיד, וזאת על ידי חילופי מידע רלבנטי בין צוות בית הספר לבין הבית, שכן המפגש בין המורה להורה צריך להיות אפיק תקשורת דו־כיווני.

חשוב שלכל המשתתפים יהיה ברור מה הן הפעולות שעליהם לנקוט בהמשך וכיצד יתנהלו המעקב והבקרה, אם הם יידרשו.

תנאים פסיים הולמים הם תנאי בסיסי להצלחתו של המפגש. לפיכך, יש לדאוג למקום נאות המאפשר שיחה פרטית. יש לעשות הכול כדי שתנאי הישיבה יהיו נוחים וזמן ההמתנה יהיה מזערי. בית הספר יקיים לפחות שני ימי הורים בשנה.

ה-1

ה. במוקד אספה זו עומדת הכיתה כקבוצה לומדת. יש להקדיש זמן ומחשבה למפגש הראשון, שבו תיערך ההיכרות של ההורים בינם לבין עצמם, שכן היכרות זו חשובה לא פחות מאשר ההיכרות שבין המורה להורי התלמידים.

כדי שהאספה תהיה בעלת ערך עבור המשתתפים לא די שהיא תכלול מסירת מידע על ידי המחנך אלא חשוב שיתרחש בה מפגש משמעותי ושהתקשורת בו תהיה רב כיוונית.

ניתן לדון באספת ההורים על נושאים כמו שיעורי בית, מבחנים, דרכי הערכה אלטרנטיביות, משמעת, אחריות, איסוף מידע והעברתו, שעות הפנאי, ילדים וטלוויזיה, תכניות לימודים חדשות או דרכי הוראה אלטרנטיביות. המשוב של ההורים יעזור למורה ולהנהלת בית־הספר הן בהכרת התלמידים וההורים והבעיות המעסיקות אותם והן בגיבוש עמדותיהם החינוכיות.

7 יחסי ביה"ס וההורים/ביה"ס וההורים

מיוחד י"ז מאי 1996

אפשר גם להזמין מומחה, שייתן הרצאת מבוא לנושא, או לקיים סדרת פגישות בנושא מבוקש. כמו כן ניתן להפגיש את ההורים עם המורים המקצועיים שיעדכנו את ההורים באשר להתפתחות המקצוע ולדרכי הוראתו.

מידע על סדרי בית-הספר יימסר להורים בכתב, כדי שבאספות ניתן יהיה להקדיש זמן לשאלות ולדיון על המידע.

על בית-הספר לקיים לפחות שתי אספות הורים בשנה. ניתן להוסיף על כך גם מפגשים שכבתיים. בשנות מעבר (מגן הילדים לבית הספר היסודי וממנו לחטיבת הביניים ומחטיבת הביניים לחטיבה עליונה) יש להקדיש אספות מיוחדות לנושא המעבר.

2. נציגות הורים בבית הספר

א. נציגות הורים כיתתית

נציגות הורי הכיתה תקיים דיאלוג עם מורי הכיתה ועם הנהלת בית הספר כדי ליצור בכיתה סביבה לימודית – פיסית וחברתית – שתאפשר למידה. לשם כך תסייע הנציגות על פי בקשת המורה בפעילויות חינוכיות אחרות שתתרומנה לטובתם של כלל תלמידי הכיתה.

נציגות ההורים תבטא את האינטרסים של כלל הורי הכיתה בפני המחנך, המורים וההנהלה.

הנציגות לא תעסוק במצבם הלימודי, החברתי או האישי של פרטים. בכל פעולה של נציגות ההורים יישמרו האינטרסים של התלמידים והמורים, וזכויותיהם לא תיפגענה.

הנציגות תיבחר בבחירות דמוקרטיות, במהלכה של פגישת ההורים הכיתתית הראשונה שתתקיים לא יאוחר מבחודש השני לשנת הלימודים. בפגישה זו יבהיר המורה לנציגות ההורים את תפקידיה ואת מעמדה בבית הספר.

הנציגות תיבחר בדרך של הצעת מועמדים, הצבעה ורישום פרוטוקול. מוצע שהנציגות תכלול עד שלושה הורים, שחלקם כבר שימשו בעבר חברי נציגות הורים וחלקם חדשים.

חשוב שמחנך הכיתה ישתתף בכל ישיבות הנציגות. הנציגות תקבל את החלטותיה ברוב דעות, ותביאן לידיעת יתר ההורים. במקרה של חילוקי דעות בין מחנך הכיתה לנציגות יובא העניין בפני הנהלת בית הספר.

משך כהונת הנציגות הכיתתית הוא עד לבחירות הנציגות החדשה, בראשית שנת הלימודים הבאה, אלא אם כן ייווצר צורך להחליף את הנציגות או להכניס חברים חדשים במרוצת השנה. ההחלטה על כך תהיה בסמכות אספת ההורים הכיתתית.

לא ניתן לחייב הורים לבחור נציגות או להיבחר לנציגות. אם לא יהיו מועמדים לתפקיד, לא תכהן נציגות כיתה באותה שנה.

ב. נציגות הורים בית ספרית

מנהל בית הספר וצוותו יקיימו פגישות סדירות עם נציגות ההורים, ובהן יידונו הצעות ורעיונות לקידום איכות המעשה החינוכי, איכות החיים, הפעילות החברתית והאווירה בבית הספר. ההצעות שתגובשנה במפגשים אלה תועברנה על ידי המנהל לדיון במועצה הפדגוגית של בית הספר.

נציגות ההורים עשויה להתבקש על ידי צוות בית הספר לסייע בהגשמתן של הצעות שאושרו במועצה. יש לשתף את נציגות ההורים בדיוני המועצה הפדגוגית של בית הספר, להוציא נושאים הקשורים בצנעת הפרט ובזכויותיו.

הנציגות תבטא את צורכי כלל ההורים ואת דעותיהם בפני הנהלת בית הספר. בכל פעולה של ייצוג ההורים ישמרו ענייניהם של כלל התלמידים, וזכויותיהם לא תיפגענה.

הנציגות לא תעסוק במצבם הלימודי, החברתי או האישי של פרטים. מנהל בית הספר וחברי ההנהלה ישתתפו בישיבות הנציגות המרכזית.

הנציגות תיבחר בדרך זו: בישיבתה הראשונה של הנציגות הכיתתית ייבחר נציג מטעמה לנציגות המוסדית.

מנהל בית הספר יכנס, בהודעה אישית בכתב, את נציגי ההורים לפגישה שישתתפו בה מלבד נציגי ההורים גם המנהל וחברי הנהלת בית הספר. המנהל יציג את מטרות בית הספר, את התכניות החינוכיות, החברתיות והתרבותיות של בית הספר ואת ציפיות צוות בית הספר מנציגות ההורים. נציגי ההורים יציגו את עצמם, את תכניותיהם לגבי התפקידים שיוכלו למלא ואת התחומים שבהם יוכלו לסייע.

נציגי ההורים יבחרו מתוכם את נציגות ההורים המוסדית (חמישה עד תשעה נבחרים) בדרך דמוקרטית של הצעת מועמדים, הצבעה ורישום פרוטוקול.

נציגות ההורים הבית ספרית תבחר את ה"ר".

רצוי שלתפקיד יו"ר ייבחר חבר שיהיה כבר לפחות פעם אחת כחבר נציגות כללית.

חברי ועד לא יכהנו יותר משלוש תקופות רצופות. יו"ר הנציגות לא יכהן יותר משתי תקופות רצופות אלא אם כן ייבחר לתקופה שלישית ברוב מיוחס (יותר מ-66% חברי נציגות) ואם לא תהיה התנגדות לכך מצד המנהל.

מנהל בית הספר ישתתף בכל הפגישות של נציגות ההורים המוסדית. כל פרסום של נציגות ההורים יקבל מראש את אישורו של מנהל בית הספר. בית הספר יסייע לנציגות בשירותי משרד.

לנציגות הורים בית ספרית לא יוכלו להיבחר מי שילדיהם אינם לומדים בבית הספר, עובדי הרשות המקומית ובני זוגם, נבחר הרשות או בני זוגם, עובדי הוראה ועובדים בבית הספר ועובדי משרדנו בתפקידי ניהול ופיקוח. מקרים חריגים יובאו לאישור מנהל המחוז.

הנציגות תקבל את החלטותיה ברוב דעות, ותביאן לידיעת ציבור ההורים.

הנציגות תמצא דרכים נאותות לשתף את כלל ההורים בהחלטות ובפעילויות לטובת בית הספר. אחת הדרכים יכולה להיות פגישות רחבות של צוות בית הספר ומועצת ההורים המורכבת מנציגויות ההורים הכיתתיות.

אם יתגלעו חילוקי דעות בין הנהלת בית הספר לנציגות ההורים, יובא הדבר להכרעתו של מפקח בית הספר או של מנהל המחוז. במקרה של מחלוקת או סכסוך בין צוות בית הספר להורים לא ייפגעו התלמידים.

משך כהונת נציגות הורים הוא עד בחירת נציגות חדשה בראשית שנת הלימודים הבאה.

הקמת נציגות הורים בית ספרית היא זכות להורים ולא חובה. אם לא יוכלו ההורים להגיע לכלל בחירה דמוקרטית, לא תכהן נציגות הורים בבית הספר באותה שנה.

3. תרומת ההורים

ההורים יכולים לתרום לבית־הספר בתחומים שונים ומגוונים, כמפורט להלן, כל עוד הדבר נעשה מרצונם החופשי של ההורים, תוך היענות לצורכי בית הספר ובהתאם להוראות משרד החינוך התרבות והספורט:

א. **עזרה פיסיית**: עזרה זו יכולה להינתן בצורות שונות, כמו השלמת ציוד, אספקת חומרים, ארגון וליווי טיולים וכו'.

ב. **קשרים והיכרויות**: הורים יכולים לעזור בקשירת קשר עם מוסדות שונים, כמו הכנסת, רשות מקומית, עיתונות, מוזיאונים, בתי־חרושת, קיבוצים, בתי ספר וכו'. קשרים אלה אפשר לפתח לכיוון של ביקורים וסיורים, הבאת מרצים, מפגשים משותפים ועזרה חומרית לסוגיה השונים.

ג. **סיוע בתחום החינוכי**: ההורים יכולים להשתתף בפעילות תוך תיאום עם המורים ועם הצוות בדרכים רבות, כמו הכנת אמצעי הוראה, הרצאות בפני מורים ותלמידים, עבודה עם קבוצות של ילדים או עם ילדים בודדים, הדרכה בנושא אישי ושיתוף בהתקנת תקנון בית הספר.

ד. **עזרה בתחום היצירתי**: הורים יכולים לעזור בתחומי היצירה והאמנות השונים, כמו דרמה, אמנות חזותית, מלאכה, כתיבה יוצרת, מוסיקה, תנועה וכו'.

ה. **השתתפות בקביעת מדיניות**: הכוונה לחברות בוועדות, לשותפות ולנטילת חלק בדיונים עקרוניים שיקבעו את מדיניות בית הספר בנושאים לימודים וחברתיים.

לפי דרישת הורים לתלמידים במוסד החינוכי, השר רשאי, בתנאים שנקבעו בתקנות, לאשר למוסד "תכנית השלמה" שתקיף עד 25% של תכנית הלימודים במוסד (ראה נספח 3). למעשה אין גבול לתחומים ולאפשרויות של המורים להיעזר בהורים. הפקת תועלת מתרומה זו תלויה באישיותם של המורים ושל ההורים, בניסיון קודם, במוטיבציה ההדדית ובעיקר באיכות הקשרים שנוצרו.

התחומים שבהם ישתתפו ההורים ייקבעו במשותף על ידי הנהלת בית־הספר ונציגות ההורים. מנהל בית־הספר, בתוקף תפקידו, הכשרתו ומעמדו ינהיג את תהליך שיתוף ההורים בדרך שתקדם את בית־הספר.

פעילות הנעשית על ידי ההורים בבית הספר, הכוללת כניסה לכיתות, פעולות הוראה והסברה וכן חלוקת חומר כתוב לתלמידים, היא באחריות המנהל, ולכן היא חייבת לקבל את הסכמתו ואת אישורו מראש.

חוזר זה אינו מפרט את כלל תכניות ההשלמה, תכניות הרשות, תכניות הלימודים הנוספות והתכניות הייחודיות המפורטות בחוזרים שונים של המנהל הכללי של משרד החינוך התרבות והספורט.

4. תשלומי הורים

תשלומי הורים נועדו לחזק ולתגבר את העבודה החינוכית בבית הספר. מכיוון שנושא תשלומי ההורים הוא נושא רגיש, העלול להיות מוקד חיכוך בין בית הספר לבין ההורים, והנפגעים מכך יהיו התלמידים, חשוב לדאוג לניהול מקצועי של כספי ההורים.

תשלומי חובה ייקבעו כל שנה על ידי משרד החינוך התרבות והספורט. תשלומי רשות ייקבעו כל שנה על ידי הנהלת בית הספר, נציגות ההורים והרשות המקומית, בהתאם להגבלות המשרד.

המנהל, כסמכות החינוכית והמנהלית בבית הספר, אחראי על ניהול תקין של תהליך הגבייה ועל השימוש הנאות בכספי ההורים.

המוסד החינוכי, בשיתוף הרשות המקומית, יקבע כללים ברורים של דרכי הגבייה, ביצוע התקציב, נוהלי ביקורת, מעקב וערעור – הכול על פי הוראות חוזר המנכ"ל בנושא "תשלומי הורים". נוהלי האכיפה של התשלומים, כמו גם נוהלי נתינת הנחות לנזקקים, ייקבעו על ידי בית הספר, בשיתוף עם הרשות המקומית ועם נציגות ההורים, בכפיפות להנחיות המשרד: גביית כספים מההורים תיעשה על פי הוראות המינהל הפדגוגי במשרדנו. דיווח על המאזן התקציבי של בתי הספר ועל דרך ניצול התקציב יימסר על פי ההוראות בחוזר "תשלומי הורים". גם המידע על תשלומי רשות וחובה יימסר לנציגות ההורים לפי ההוראות בחוזר "תשלומי הורים".

מערך ניהול הכספים בבית הספר כפוף להוראות הרשות המקומית או רשת החינוך. ביקורת הכספים תיעשה על ידי מוסדות הביקורת של הגורמים הללו או על ידי מבקר משרד החינוך התרבות והספורט.

תלמיד לא יקבל שירות ללא תשלום, אלא אם כן קיבל הנחה או פטור. אין לערב את התלמיד ואין לפגוע בכבודו בשל מחלוקת בענייני תשלום עם הוריו.

נספחים

נספח 1 קווים לאמנה בית ספרית

קיימת חשיבות רבה למדיניות חינוכית ברורה ומחייבת המגדירה את מהות היחסים בין בית הספר לבין ההורים. מדיניות כזו יוצרת תשתית להידברות בין השותפים.

עם זאת, יש לזכור שמדיניות אחידה היא נוקשה מטבעה, ואיננה ניתנת לשינוי חדשות לבקרים. מדיניות על עוסקת אך ורק במערכת יחסים בסיסית וכוללת, המחייבת את המערכת כולה. לפיכך, מדיניות על איננה מתיימרת לענות על כל הצרכים ועל כל הנושאים שהורים ומורים נתקלים בהם בחיי היום-יום.

בית הספר יבחן לפי תנאיו איך להשלים את החוזר הזה (מיוחד י"ז, התשנ"ו) באמנה בית ספרית שתותאם לצורכי האוכלוסייה הייחודיים ולמערכת היחסים בתוכה. תפקידה של האמנה הבית-ספרית הוא להשתית את היחסים בין צוות בית הספר להורים על בסיס הצרכים הייחודיים של התלמידים, של ההורים ושל צוות בית הספר.

האמנה צריכה להיכתב במשותף, כחלק מההידברות בין מורים, הורים ותלמידים. אף שלמורים ולהורים מטרה משותפת, קידום התפתחות של הילד, לא ניתן להימנע מעימותים ביניהם, משום שמדובר בקבוצות בעלות נקודות מוצא שונות. עם זאת, חשוב להגיע לפתרון של מחלוקות, כי כך ניתן לשפר את מערכת היחסים בין הורים למורים לטובתם הם ולטובת התלמידים. הדרך שבה עימות נפתר חשובה לא פחות מהפתרון עצמו.

פתרון מוסכם מקדם את תהליך ההידברות והכבוד ההדדי, בעוד שפתרון בדרך של ניצחון או הפסד גורם לנסיגה בתהליך. עימות מזמן אפוא הזדמנות לצמיחה, בעוד שהעדר עימותים במערכת יחסים כה מורכבת עלול להעיד על ניכור או אף על ניתוק.

עימותים מאפשרים לבחון את יעילותה של האמנה ולאחר בקיעים או נושאים שנשמטו ממנה. עימותים גם מזמנים הזדמנות לשפר את האמנה ולהרחיבה, באופן שתשקף את מכלול היחסים בין הורים למורים.

מידע, נציגות ההורים ותקשורת הם נושאים המזמנים הידברות מתמשכת בין מורים להורים. לפיכך יפורטו הנושאים הללו להלן:

תחום המידע

המידע הוא תחום מורכב, שיש לו היבטים אתיים ופסיכולוגיים שלא תמיד נראים במבט ראשון. אין מוסד שאינו נתקל בשאלות כגון איזה מידע למסור להורים ובאיזו רמת פירוט להציגו. דוגמאות להתלבטויות בנושא העברת מידע קיימות לרוב: דיווח על כישלון בבחינה, שיפור ציון בתעודה, בעיות התנהגות, היעדרות מבית הספר, גנבה וכו'.

בגילים צעירים הדילמות יכולות להיות קשורות בהישגים, בהתנהגות או במצב חברתי. בגילים מבוגרים יותר הדילמות מחריפות, וכוללות נושאים של כניסה להיריון, שימוש בסמים, איומי התאבדות וכו'. בכל הנושאים הללו קיים חשש שמסירת המידע להורים עלולה להזיק לילד. לעומת זאת, מניעת מידע מהורים לגבי בעיות וקשיי התפתחות משמעו לקיחת אחריות על תחום השייך למשפחה והנמצא באחריותה.

אך לא רק לצוות בית הספר יש התלבטויות באשר להיבטים שונים של מסירת מידע להורים. גם הורים מתחבטים כיצד לנהוג באשר למסירת מידע לבית הספר. לא אחת הורים מונעים מבית הספר מידע על מחלות, על מצב משפחתי, על מגבלות גופניות או נפשיות ועל ליקויי למידה לסוגיהם, מחשש שמסירת המידע עלולה להזיק לילד. העלמת מידע חיוני לא רק מקשה על תפקוד הצוות, אלא מזיקה, שכן בית הספר משקיע זמן ומשאבים באיתור הליקוי ובדרכי ההתמודדות עמו, בעוד שבעזרת המשפחה הטיפול היה יכול להיות מהיר ויעיל יותר.

הסתרת מידע מחשש שיעשה בו שימוש לרעה או שהוא יעבור לגורמים שאינם רשאים לראותו היא אחד הביטויים לחוסר אמון במקצועיותו של צוות המורים. אמנם חשש זה של ההורים עשוי להיות חשש שווא, אך לא אחת קורה שמידע אכן מסמן תוויות על ילד במקום שישמש את טובתו. היו מקרים שבהם מידע שדלף הגיע לידיים הלא נכונות ונעשה בו שימוש לרעה.

כאשר שני הצדדים מלבנים מראש את החששות ההדדיים, ומסכימים על הדרך להעברת מידע, לשמירתו ולאופן השימוש בו, יש סיכוי גדול יותר לשיתוף פעולה בין הבית לבית הספר, לטובתו של הילד. מוצע להורים לפנות לפסיכולוג חינוכי, ליועץ או לאחות המחויבים לאתיקה של סודיות מקצועית ולהתייעץ אתם אם וכיצד לשתף את צוות בית הספר בקשיים ובעיות.

היבט אחר של הנושא קשור בהעברת מידע בין גורמים שונים בתוך מערכת החינוך. במשך תקופת לימודיו התלמיד שוהה בדרך כלל בארבע מערכות שונות: גן הילדים, בית הספר היסודי, חטיבת הביניים והחטיבה העליונה. בכל המערכות הללו מצטבר אודותיו מידע מגוון, הכולל התייחסות להישגים, לכישורים, לנטיות, למצב גופני, נפשי

ומשפחתי וכו'. נשאלת השאלה אם יש להעביר מידע ממערכת אחת לשנייה, ואם כן, איזה מידע. שאלה זו קשורה בשאלה נוספת: איזה מידע אכן נועד לעזור לתלמיד, ואיזה מידע מגביל את יכולתו "לפתוח דף חדש" ולהוכיח את עצמו.

דילמה נוספת קשורה בהעברת מידע ממערכת החינוך למערכות אחרות, כגון הצבא. לא אחת צוות בית הספר מתלבט בשאלה אם לדווח על התנהגויות חריגות של התלמיד, וזאת כדי למנוע נזק הן לנער עצמו והן לאחרים בסביבתו. במקביל, קיימת התלבטות באיזו מידה רשאי כל נער לקבל הזדמנות אמיתית להוכיח את עצמו במערכת אחרת. אי מסירת מידע משמעותה, לעתים, לקיחת אחריות על גורלו של נער ועל גורלם של אחרים. לעומת זאת, מסירת מידע עלולה להכשיל את הנער בהגשמת תכניותיו ואינה מאפשרת לו התחלה חדשה.

התחום של העברת מידע איננו תחום פשוט, והוא מצריך הידברות וליבון של דילמות וקשיים בין הצדדים ומציאת פתרונות ההולמים את רוח בית הספר והתואמים את ההוראות המחייבות של המשרד ואת חוקי המדינה.

תחום נציגות ההורים

ההורים מגלים רגישות רבה לגבי הליכי בחירת נציגות ההורים, בין השאר מחשש שייבחרו הורים שנוח לבית הספר לעבוד אתם ולא הורים שנבחרו על ידי חבריהם בדרכים דמוקרטיות מקובלות. עם זאת, נשאלת השאלה אם וכיצד בית הספר יכול לתפקד במקרה שנבחרת נציגות הורים שמניעה והתנהגותה אינם מכוונים לעזור לצוות, אלא לספק צרכים אישיים או לשמש קשר קפיצה לתפקיד פוליטי מחוץ למערכת.

שאלה נוספת לדיון היא מהו סוג היחסים הרצויים בין בית הספר לנציגות ההורים: עשיית דברו של המנהל ו"כניעה" בפני הצוות החינוכי או מאבק מתמיד עם המנהל. נראה שהיחסים הרצויים הם דיאלוג ענייני בהתאם לנושא ולטובת התלמידים.

שיחה גלויה וישירה בנושאים אלה וניסוח עקרונות והחלטות אופרטיביות כיצד לנהוג בכל מקרה, לפני שנוצרת בעיה – אלה עדיפים לאין ערוך על הצטברות של מרירות ומשקעים המביאים למאבקי כוח או, לחלופין, לנתק בין המערכת לבין ההורים. נושא חשוב לדיון בין ההורים לצוות בית הספר נוגע להגדרת תפקיד הוועדות, לסמכויות הניתנות להן ולתוקף ההחלטות המתקבלות על ידן. מרירות רבה מצטברת אצל הורים המשקיעים זמן רב בפעילות בוועדות, כאשר בית הספר אינו מיישם את ההחלטות. לעומת זאת, צוותים טוענים לא

פעם שהחלטות רבות של הוועדות מנותקות כליל מצורכי בית הספר, או שביצוע ההחלטות מוטל כולו על כתפי המורים, ללא התחשבות בעומס הרב שהם נתונים בו.

החלטה עקרונית על הימצאותם של חברי צוות בוועדות עשויה להפיג מתחים, לחזק את תחושת ההדדיות ולהניא את החברים ממהלכים מוטעים או בלתי מציאותיים.

השונות בין בתי הספר בנושא הוועדות היא גדולה ביותר. במקומות מסוימים יש צורך להתחנן לפני ההורים או ללחוץ עליהם שיתנדבו לכהן כנציגי הורים. במקומות אחרים נציגות הורים היא תפקיד יוקרתי, שיש עליו קופצים רבים. שיחה גלויה על הצורך של בית הספר בעזרה ובתמיכה, כמו גם על צרכים של ההורים לביטוי עצמי, לקרבה גדולה יותר לילדיהם או כשלב בקריירה פוליטית, הבאים לעתים לידי ביטוי בהיבחרות לתפקיד – שיחה כזו יכולה לעזור להידברות טובה יותר ולתהליך הוגן של בחירה. במקומות רבים מגיעים לכלל שיתוף פעולה בין הצוות לבין נציגות ההורים, אך כשמסתיימת השנה מסתיימת גם עבודת ההורים. כדי ליצור רצף בעבודת הוועדות ולמנוע טלטולים מיותרים מומלץ שבכל שנה יתחלף חלק מהחברים, וכך הכהונה בתפקיד תהיה תהליך המתמשך לאורך שלוש שנים. בתהליך זה יוכלו ההורים להיכנס לפעילות בצורה מתונה, בתחילה על ידי התבוננות ולימוד ורק אחר כך על ידי מעורבות ופעילות המכוונות למקומות שהיא נחוצה בהם באמת.

תקשורת

אספות ההורים הכיתתיות הפכו, במקרים רבים, למעין טקס של תחילת השנה שאינו עונה על צורכי המורים וההורים. לעומת זאת, קיימים נושאים רבים המעסיקים את כלל הורי הכיתה ומוריה, וניתן להקדיש להם אספות מיוחדות. מן הנושאים החשובים הללו: המעברים ממסגרת למסגרת, שיעורי בית, חינוך לאחריות, כישורי חיים, לקראת הצבא וכו'. העלאת הנושאים ודיון על הקשיים בהגשמתם עשויים לפתח מפגשים אישיים וקבוצתיים שיענו על צורכי שני הצדדים.

רובד אחר של תקשורת בין הורים למורים הוא התקשורת הישירה, הבאה לידי ביטוי בשעה שההורים נתקלים בבעיה או כאשר יש להם השגות או ביקורת על המתרחש בבית הספר. פעמים רבות ההורים מגיעים לבית הספר מתוחים ונסערים, ולא תמיד הם מוצאים אוזן קשבת. לעתים הצוות מתקשה להקשיב להורים, במיוחד בנושאים שיש בהם מחלוקת על דרך הפעולה או ביקורת על אופן התפקוד. חשוב

לתכנן מראש מדיניות משותפת ודרכי תקשורת בנושאים רגישים; למשל: ביקורת על התנהגות מורה – אל מי פונים ומתי? כאשר הורה במצוקה – האם נכון להתקשר לביתו של מורה? האם רצוי שהצוות יערוך ביקורי בית? כיצד ניתן לקבל הנחות בתשלומים שונים בצורה מכובדת, שלא תשפיל את מבקש העזרה?

חלק מהנושאים הללו מעוגנים בחוזרי המנכ"ל. רבים אחרים אינם יכולים להיות ממוצים בחוזר כללי, והם חייבים להיות מותאמים למקום ולצרכים. מכל האמור לעיל משתמע שהאמנה איננה רק תוצר אלא גם תהליך המאפשר להורים ולמורים להעלות חששות, בעיות והתלבטויות וללבן באווירה של כבוד הדדי, במטרה משותפת של שיפור בית הספר לטובת התלמידים.

כתיבת האמנה יכולה להיעשות בדרכים שונות. חלק מהנושאים יכולים להיות מלובנים בכיתות האם, על נושאים אחרים ניתן לשוחח בצוותים שהתגבשו לפי בחירה, ועל חלק מהנושאים אפשר לדון בפגישות הוועדים. ככל שתהליך כתיבת האמנה יקיף מספר רב יותר של הורים, כך הוא יהיה משמעותי יותר בחיי בית הספר, וכך ירגישו ההורים והמורים כאחד שהם מעורבים בתהליך אמיתי ולא בטקס חסר משמעות.

כתיבת האמנה היא תהליך מתמשך, ואירועים שונים המתרחשים בבית הספר משמשים בסיס לדיון ולשינוי הסכמות שהושגו בעבר בין הורים למורים. לאחר כל דיון נשקל מחדש הצורך בעדכונה של האמנה, כדי שתוכל לענות על הצרכים האמיתיים של בית־הספר.

נספח 2 הקשר בין גן הילדים לבין הורי חניכיו

גן הילדים, כחלק ממערכת החינוך, מחויב ביישום מדיניות-העל המתייחסת לזכויות הבסיסיות של ההורים. עם זאת, לקשר בין גני הילדים לבין ציבור ההורים ולמאפייניו כמה היבטים ייחודיים:

1. מפאת גילם הצעיר של הילדים, הצוות החינוכי בגני הילדים מופקד לא רק על הקידום של הישגים חינוכיים-לימודיים אצל חניכיו אלא הוא מתחלק עם ההורים גם בדאגה לרווחתו הפיסית ולשלומו הרגשי של הילד.

מחד גיסא, ההורים מצפים מן המחנכות למלוא תשומת לבן לצורכי ילדם וליחסן החם והאוהד אליו ולצרכיו, ומאידך גיסא, המחנכות, כדי למלא את תפקידן נאמנה ועד כמה שניתן לטובתו של הילד, זקוקות לשיתוף פעולה מלא של ההורים ולגילוי לב מצדם באשר לצורכי הילד ולבעיותיו.

אפשר לומר אפוא, שיחסים של קרבה ואמון הדדי מלא בין הצוות החינוכי בגן לבין ההורים הם מן התנאים ההכרחיים לפעילות חינוכית נאותה ופורייה בגן הילדים.

2. עבור הורים רבים גן הילדים הוא מוסד חינוכי ראשון שבו ילדם מבקר, והגננת היא המבוגר הזר הראשון שהם מפקידים אותו בידיו. להורים אלה זהו גם המפגש הראשון עם הממסד החינוכי ויש במפגש זה משום דגם ראשוני לקשרים שיקשרו עם מחנכים ועם מוסדות חינוך בעתיד.

3. התכנית החינוכית-הלימודית בגני הילדים פורמאלית פחות מזו שבבית הספר, והאימפקט החינוכי-הלימודי של פעילויות שונות הנערכות בגן אינו תמיד נהיר לציבור ההורים. עולה אפוא הצורך לבחון במשותף עם ההורים את הפעילות החינוכית המתקיימת בגן ולסייע להם להכיר בהתקדמות ילדם בעקבותיה.

מחד גיסא אופן הארגון הפתוח של העבודה בגן הילדים מאפשר זימון הורים ושילובם בעת הפעילות בגן, לצורך הכרת התכנית החינוכית והתבוננות בילדם ובהשתלבות בה. מאידך גיסא מזמינות אורחות העבודה הלא פורמאלית של הגננת פניות של הורים אליה בשעות שכל מעייניה אמורים להיות נתונים לחניכיה. כדי שלא כך יקרה נדרשת הצבת גבולות ברורים בעניין, בד בבד עם מתן אפשרות נאותה להורים לקיים קשר שוטף עם מחנכות ילדיהם.

דפוסי הקשר בין הגנת להורים

לקשרים בין הגנת להורים יהיו כמה דפוסים:

1. העברת מידע חיוני בלבד בין ההורים לגנת תיעשה עם כניסת הילד לגן ובסיום יום העבודה, אך לא במהלכו.
2. הגנת תקבע מועדים לפגישה ולשיחה עם הורי הילדים לפי בקשתה ולפי פניית הורים המעוניינים בכך.
3. כיוון שהורים נכנסים ויוצאים בשער גן הילדים דרך קבע, "לוח ההורים" הוא אמצעי יעיל לתקשורת עמם, להעברת מידע עדכני על התכנית החינוכית ולשיתופם במתרחש בגן. אמצעי תקשורת נפוצים אחרים הם "דפי קשר" או "עיתון גן" המגיעים אל ההורים מעת לעת.
4. הפעילות עם ההורים כציבור לבשה בשנים האחרונות שתי צורות:

א. פעולות עם הורים בלבד

ב. הפעלת קבוצות הורים וילדים בצוותא.

להלן פירוט הפעולות:

א. פעולות עם הורים בלבד

בין אלה נכללים דיונים בשאלות חינוכיות ("קדמ"ה" – קבוצות דיון מורים-הורים), מפגשים עם מומחים וסדנאות בתחומים כגון ספרות ילדים או למידה לילדים והכנת משחקים.

ב. הפעלת קבוצות הורים וילדים בצוותא

פעולות אלה מזמנות להורים הזדמנות להכיר תחומים בעבודה החינוכית בגני הילדים ולחוות מחוויות הפעילויות בגן יחד עם הילדים. בין השאר פעולות אלה כוללות פעילויות משותפות בתחום המוסיקה, התנועה, האמנות, סיור בטבע או פעילות בספריות.

פעולות מיוחדות נועדו לבסס את הקשר הראשון בין הגנת לילד ולהורים עם בואו לראשונה לגן בתחילת שנת הלימודים.

מערכת הקשרים בין ההורים לגנת ולצוות החינוכי

1. אף כי הצוות החינוכי כולו (הגנת, הגנת המשלימה והסייעות) אמור ליצור יחסים של קרבה ואמון הדדי עם הורי הילדים, רק הגנת מנהלת הגן מוסמכת לדווח להורים על מצבו החינוכי-הלימודי של ילדם.

2. את כל הצוות מחייבת אתיקה מקצועית ושמירה על כללי צנעת הפרט במגעם עם הורי הילדים.

המחלקה לתכניות הורים וקהילה באגף לחינוך קדם יסודי פיתחה כלים לסייע לגננות בפיתוח קשריהן עם הורי הילדים. פרטים נוספים ראה בחוזר נו/1, סעיף 19.

ה-1

**נספח 3
הקשרים של
הורים החיים
בנפרד עם בית
הספר (מתוך
חוזר מט/1,
סעיף 36)**

להלן הנחיות כיצד יש לפעול בכל מקרה שנודע שהורי תלמיד הם בהליכי גירושין ו/או פרודים או גרושים (הכוונה היא שנודע על כך מכל מקור שהוא; במידה שיש ספק בנכונות המידע, על המורה לברר אם הוא מדויק; לעתים יתקבל המידע מילד או מבן משפחה אשר יבקשו לשמור את הדבר בסוד ולא להעבירו לאף אחד, ועל המורה לעשות מאמץ ולמצוא את הדרך להניע את המוסר להתיר את המידע, לפחות לתפוצה הנחוצה לצרכים טיפוליים לטובת הילד):

א. נודע למחנך כיתה על קיומה של בעיה בתחום האמור, יודיע על כך למנהל בית הספר ו/או ליועץ החינוכי.

ב. מחנך הכיתה או היועץ החינוכי יזמן את ההורים לשיחה משותפת או לשיחות נפרדות, לפי שיקול דעתו, וזאת במגמה לברר את העובדות הנוגעות לתלמיד ולקשריו עם הוריו, וכן כדי לקבל כתובות ומספרי טלפון של שני ההורים. בשיחה זו תובהר לכל אחד מההורים החשיבות שבקיום קשר תקין עם שני ההורים, גם כאשר הילד עצמו איננו מפגין רצון או נכונות לקשר עם ההורה הלא מחזיק.

ג. אם ניתן פסק דין בעניין החזקת הילד, יבקש מנהל בית הספר או המחנך מההורים, כי ימציאו לו העתק מפסק הדין, ולאחר קבלתו יפעל בהתאם לאמור בו. אם לא נאסר על פי פסק דין הקשר בין ההורה שאינו מחזיק בילד לבין הילד, חובתו של בית הספר לדווח, לפי כתובות וטלפונים נפרדים, לשני ההורים, בכל הקשור בלימודיו ובהתנהגותו (ובבריאותו) של הילד. דיווח זה יכלול, בין היתר, היעדרויות מכל סיבה שהיא ותעודות כפולות שתוזרנה לבית הספר לאחר החתמתן על ידי כל אחד מההורים בנפרד.

ד. אם יש לבית הספר ספקות לעניין פסק הדין, פירושו או תוקפו, יפנה המנהל את שאלותיו ללשכת היועץ המשפטי של משרדנו.

ה. גם, ובפרט, כאשר החזקת הילד היא חד־צדדית, יעשה בית הספר כל מאמץ לשתף את שני ההורים בפעילויות החינוכיות בבית הספר שהילד משתתף בהן. בבחירת מגמה לימודית, למשל, חובתו של בית הספר לשתף את שני ההורים בהחלטה. אם מפגש משותף של ההורים אינו אפשרי, בשל יחסיהם המעורערים, יעדכן בית הספר את שני הצדדים, אך ישתפם לסירוגין.

ו. במקרים שבהם מתעורר ספק בלבן של עובד הוראה בנושא, הוא יפנה את שאלותיו אל הצוות הטיפולי בבית הספר (ליועץ החינוכי, לפסיכולוג וכו') או למערכת התמיכה הייעוצית שבית הספר קשור עמה (לתחנה פסיכולוגית-חינוכית וכד').

נספח 4
תקנות חינוך
ממלכתי (תכנית
השלמה ותכנית
נוספת),
התשי"ד-1953

בתוקף סמכותי לפי סעיף 34 לחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953, אני מתקין תקנות אלה:

פרק ראשון: פרשנות

1. הגדרות (תיקון: תשכ"ג)
 בתקנות אלה –
 "חוק החינוך" פירושו – חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953; "חוק הלימוד" פירושו – חוק לימוד-חובה, התש"ט-1949;
 "מוסד" פירושו – מוסד-חינוך ממלכתי או מוסד-חינוך ממלכתי-דתי;
 "המזכירות הפדגוגית", "מפקח המחוז" – כמשמעותם בתקנות חינוך ממלכתי (סדרי הפיקוח), התשי"ז-1957;
 "מנהל מוסד", לרבות ממלא-מקומו, ובאין מנהל – מרכז המוסד;
 שאר המונחים, במידה שאינם מצויים בחוק החינוך, פירושם כמשמעותם בחוק הלימוד.

פרק שני: תכנית-השלמה

2. **הצעת תכנית השלמה** (תיקון: התשט"ו, התשמ"א)
 רצו הורים של תלמידים במוסד מסוים לדרוש לאותו מוסד, או לחלק ממנו, תכנית השלמה אחרת מזו שנקבעה על ידי השר, ינהגו כך: 75% של הורים בדרגת כיתה אחת יוכלו לפנות אל מנהל המוסד ולפרט בפניו בכתב את הצעת תכנית ההשלמה שבה הם רוצים, או לכנותה אם היא תכנית השלמה שהשר אישר אותה למוסד אחר. בהצעה יירשם במקום אילו מקצועות וכמה שעות תילמד התכנית המוצעת.

3. **הודעה**

- (א) חתמו הורים על הצעת-השלמה, יצרפו אליה הודעה בכתב וימסרוה למנהל אותו מוסד. ההודעה תהא חתומה על ידי ההורים הדורשים את תכנית-ההשלמה ותישא את התאריך שבו חתם ההורה האחרון.
 (ב) ההודעה תכלול את הסכמת כל ההורים החתומים כאמור להצעת-ההשלמה ואת רצונם כי הצעת-ההשלמה תבוא במקום תכנית ההשלמה שנקבעה לאותו מוסד.

4. **אישור הצעת השלמה**

- השר לא יאשר הצעת-השלמה אם אין לה – במסגרת מספר השעות שיש להקדיש לה – אותו ערך השכלתי או חינוכי שיש לשאר תכניות-ההשלמה המאושרות, במסגרת אותו מספר שעות.

8. **העברת ההצעות לרשות החינוך ולמפקח המחוז (תיקון: התשמ"א)**

(א) קיבל מנהל-מוסד הצעת-השלמה או הצעת תכנית נוספת לפי תקנה 3 או 5, ימציא העתקים ממנה בצירוף חוות-דעתו לרשות החינוך המקומית שבתחום-שיפוטה נמצא המוסד ולחבר המורים של המוסד.

(ב) מנהל-מוסד יעביר את ההצעות האמורות בצירוף חוות-דעתו וסיכום הדיון בחבר המורים למפקח על המוסד תוך 14 יום מיום קבלתן.

9. **חוות דעתה של רשות חינוך מקומית (תיקון: התשמ"א)**

רשות-החינוך המקומית שהומצאו לה הצעות לפי תקנה 8 רשאית למסור עליהן את חוות-דעתה למפקח על המוסד תוך 7 ימים מיום קבלתן.

10. **העברת תוות דעת וסיכומי דיון במועצה (תיקון: התשמ"א)**

(א) המפקח על מוסד חינוך ממלכתי יעביר את ההצעות ואת המלצתו, חוות דעת רשות החינוך המקומית וסיכום הדיון במועצה הפדגוגית של המוסד למנהל המחוז אשר יעביר אותן למזכירות הפדגוגית; המזכירות הפדגוגית תעבירן לשר לשם אישור.

(ב) המפקח על מוסד חינוך ממלכתי-דתי יעביר את ההצעות ואת המלצתו, חוות הדעת של רשות החינוך המקומית וסיכום הדיון במועצה הפדגוגית של המוסד למפקח על החינוך הממלכתי-דתי במחוז, והוא יעביר אותן למנהל אגף החינוך הדתי אשר יפעל על פי האמור בתקנה 5 לתקנות חינוך ממלכתי (המועצה לחינוך ממלכתי-דתי), התשי"ג – 1953.

11. **אישור השר (תיקון: התשמ"א)**

(א) אישר השר הצעת השלמה, יודיע המפקח על המוסד בכתב למנהל המוסד ולרשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא המוסד על קביעתה כתכנית השלמה.

חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953

1. **פירושים**

בחוק זה –

"**חינוך ממלכתי**" פירושו – חינוך הניתן מאת המדינה על פי תכנית הלימודים, ללא זיקה לגוף מפלגתי, עדתי או ארגון אחר מחוץ לממשלה, ובפיקוחו של השר או של מי שהוסמך לכך על ידיו ;

חינוך ממלכתי-דתי פירושו – חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח-חייהם, תכנית-לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם; **”תכנית הלימודים”** פירושה – תכנית-לימודים שנקבעה על ידי השר למוסדות החינוך הרשמיים להשגת המטרה האמורה בסעיף 2; וכוללת:

”תכנית היסוד” שהשר יקבע אותה כתכנית חובה על כל מוסד כזה; **”מוסד-חינוך ממלכתי-דתי”** פירושו – מוסד-חינוך רשמי שניתן בו חינוך ממלכתי-דתי;

”תכנית-השלמה” פירושה – חלק של תכנית הלימודים שיקבע או שיאשר השר לפי חוק זה ושיקיף לא יותר מעשרים וחמישה אחוזים.

5. תכנית השלמה שנקבעה על ידי השר

השר רשאי לקבוע לכל מוסד-חינוך רשמי תכנית-השלמה שתונהג בו, בין תכנית אחת לכל המוסד ובין תכניות שונות או מקבילות; למוסד-חינוך ממלכתי-דתי תיקבע תכנית מתכניות ההשלמה למוסד-חינוך ממלכתי-דתי.

6. תכנית השלמה לפי דרישת הורים

לפי דרישת הורי התלמידים במוסד-חינוך, רשאי השר, בתנאים שנקבעו בתקנות, לאשר למוסד תכנית-השלמה אחרת מזו שנקבעה על פי סעיף 5.

7. תכנית השלמה לא תגרום להוצאות יתרות

השר לא ישתמש בסמכותו לפי סעיף 6, אם נוכח שתכנית-השלמה אחרת תגרום להוצאות יתרות; ואולם אם היו ההוצאות היתרות על חשבון רשות-חינוך מקומית, רשאי השר לעשות זאת בהסכמת אותה רשות.

8. הסכמה לתכנית השלמה

תכניות-ההשלמה למוסדות-החינוך הממלכתי-הדתי ייקבעו על ידי השר בהסכמת המועצה לחינוך ממלכתי-דתי.

נספח 5 הקשר בין בתי הספר היסודי לבין ההורים

על אף היותה מערכת ממוסדת פורמאלית ועל אף גודלם היחסי של בתי הספר, מערכת החינוך היסודית אמורה להיות מערכת אינטימית שבה הקשר בין תלמידים, מורים והורים הוא פרטיקולרי ובלתי אמצעי. אנו מבקשים אפוא לחדד את הנקודות הבאות, שיש בהן כדי להקל על דפוסי הקשר שבין ההורים ובין צוות בית הספר:

א. המעבר מהגן לבית הספר

המעבר מהגן לכיתה א' הוא שלב משמעותי ביותר עבור הילד וההורים. עבור רוב הילדים שנה זו היא שנה קריטית, הקובעת את מהלך חייהם בבית הספר.

רצוי להגדיר את הציפיות ההדדיות של ההורים והמורים משנת הלימודים הראשונה במערכת החינוך הפורמאלית.

רצוי לתת הסברים לגבי דרכי ההוראה הנהוגות בכיתה, בעיקר לגבי אופני הוראת הקריאה, הכתיבה והחשבון, מאחר שההורים חרדים מאוד לכל שלב של רכישת המיומנויות בתחומים אלו.

יש למצוא דרך לדווח להורים על התקדמות ילדם בצורה שאינה "מפחידה" את ההורים ומשדרת תחושת כישלון מיידית של ילדם ועם זאת, בעת הצורך, מצביעה על צורך בתשומת לב ובעירנות. חשוב להסביר להורים בהקשר זה, כי הקצב של התפתחות הלמידה שונה אצל כל ילד, וכי לילדים שונים סגנונות למידה שונים, ועל כן יש להתייחס בסובלנות אל רצף ההתקדמות של הילדים.

יש להימנע מהטלת אשמה על הורים שילדיהם אינם עונים מיידית על ציפיות המורים.

יש להיזהר לא לצפות מההורים שילמדו את ילדיהם ולהשאיר את ההוראה בפועל בכיתה למורים (זאת גם כדי לשמור על מעמד הפרופסיונלי בעיני ההורים). עם זאת ניתן לעודד הורים לבוא לכיתה א' ולקרוא עם ילדיהם בספרים או, לחלופין, להסביר להם כיצד הם יכולים לעזור לילדים לרכוש את מיומנויות הקריאה והכתיבה בדרך מהנה. ההורים יכולים להיעזר גם בספרון "בני השש יודעים פתאום לקרוא" שהוצא על ידי האגף לחינוך יסודי ונמצא למכירה בחנויות המוכרות את פרסומי המשרד.

ב. גיוון דרכי ההוראה וארגון הלמידה בבית הספר

בעידן שבו בתי ספר רבים מאמצים, בעידוד המערכת, דרכי הוראה אלטרנטיביות רצוי לקבוע נוהל לגבי האופן שבו מיידעים את ההורים על דרכי ההוראה המקובלות בבתי הספר, על כל המשתמע מהן (ארגון מרחב הכיתה, מיקוד הלמידה, הוראה על פי אשכולות מקצועות ולא רק על פי דיסציפלינות, כתיבת עבודות חקר, מעקב

באמצעות תקליטים, תעודות מנוסחות באופן שונה מהתעודה המסורתית ועוד). הורים רבים מעוניינים שבתי הספר לא יקפאו על השמרים ויאמצו תכניות חדשות. ואולם יש להבטיח שהשאלות, התיבות, המבוכה ולעתים קרובות הביקורות של ההורים לנוכח המשמעות של החידושים יזכו למענה.

יש להציג להורים תכניות חדשניות שבית הספר מתכוון לפתח בצורה מקצועית ומתוך הכרה שהאחריות האקדמית והפרופסיונלית היא בידי בית הספר וכי בית הספר שקל היטב את החלטותיו וגיבש תפיסה פדגוגית ודידקטית תוך היעזרות במומחים ובאנשי מקצוע.

על הורים לתת אפוא אמון בבית הספר ולאפשר לו ליישם את תפיסתו הפדגוגית בלי שהצוות יצטרך להתנצל או להסביר חדשות לבקרים מדוע אין מלמדים את הילדים בשיטות שההורים למדו על פיהן בהיותם תלמידים. לעניין זה יש להקדיש מחשבה וזמן.

יש לקבוע יום מיוחד להצגת תכניות הוראה, או, לחלופין, להזמין הורים פעם בשנה ליום פתוח שמטרתו היכרות עם דרכי העבודה. נוהל כזה קיים לעתים בכיתה א', אך אינו מקובל באופן קבוע בכיתות הגבוהות יותר. לקראת היום הפתוח ניתן להכין להורים חוברת או דפי מידע שבהם יפורטו עקרונות התכניות הנהוגות בתחומי דעת שונים בכיתה, וכן לפרט את מהלך היום שההורים אמורים ליטול בו חלק. בסוף היום אפשר לקיים דיון עם ההורים, לשמוע חוות דעת, לענות על שאלות ועוד.

בבתי ספר המזמינים הורים ליום פתוח יודיעו להורים מתי יתקיים יום זה כבר בראשית שנת הלימודים, כדי שיוכלו, במידת האפשר, להתפנות ולבוא לבית הספר. הורים שלהם יותר מילד אחד בבית הספר יגיעו בשנת הלימודים רק לאחת הכיתות, לפי בחירתם. הכוונה היא לחשוף את ההורים לתפיסות הפדגוגיות של בית הספר ולא להכביד עליהם.

ג. נוהלי קשר והיכרות עם קבוצות הורים

מעבר לנוהלי ההיכרות המקובלים יש צורך לחדד נוהלי היכרות עם קבוצות הורים אלה:

1) **הורים לתלמידים חדשים המגיעים לבית הספר במהלך שנת הלימודים.** לעתים הפרוטוקול הנהוג בבית הספר שהתלמיד הגיע ממנו שונה מזה הקיים בבית הספר הקולט, והדבר גורם לקצר או למחסום תקשורתי כבר בראשית הדרך. רצוי שמרכז השכבה או המחנך ייפגשו עם הורי התלמיד, יעדכנו אותם לגבי דרכי עבודה הנהוגות בבית הספר, ויבדקו בצוותא את ספרי

הלימוד שהתלמיד למד מהם לעומת אלו שהוא אמור ללמוד מהם, וכן הלאה.

אם מתגלה פער בין רמת הידיעות שהתלמיד רכש בבית הספר שהוא למד בן לבין רמת הידיעות המצופות ממנו בבית הספר החדש, על הצוות הפדגוגי למצוא דרכים לעזור לתלמיד להשלים את הפער (על פי יכולתו), וגם במקרה זה אין לצפות שההורים יהפכו למורים וודאי לא לדרוש מהם לשכור מורה פרטי לילדם.

(2) **הורים עולים שאינם דוברי עברית.** לגבי הורים אלו רצוי שבית הספר ימנה חברי צוות הדוברים את שפת ההורים כדי שישמשו אנשי קשר לכל דבר ועניין בין ההורים ובין בית הספר. אנשי הקשר יודרכו על ידי הפסיכולוג או היועץ כיצד למלא את תפקידם זה. אנשי הקשר ישבו גם במפגשים של הורים עולים עם מורי הכיתה המלמדים את ילדם, ויוודאו שהמידע המועבר להורים אכן הובן וכמו כן שהמורה מפרש נכונה את המידע שההורים מוסרים אודות ילדם.

אם אין בבית הספר חברי צוות היכולים לשמש קשרים, יש לבוא בדברים עם נציגי הקהילה שהעולים משתייכים אליה ולבקש את עזרתם במציאת קשרים מתאימים. בכל מקרה, רצוי מאוד שמחסום השפה לא יגרום לקצרים בתקשורת בין הורים עולים ובין בית הספר וכי ההתייחסות להורים העולים תהיה מכובדת, למרות מחסומי השפה.

רצוי שכל מידע הניתן להורים עולים בכתב יתורגם לשפות שההורים שולטים בהן. אם הדבר כרוך במציאת מתרגם, ניתן להיעזר בהורים עולים ותיקים, הזוכרים עדיין את קשוי הקליטה שלהם, או במורים דוברי אותן שפות.

(3) **הורים לילד חולה.** רצוי לקבוע נוהלי קשר עם הורים שילדם חולה במשך תקופה ממושכת ונזקק לטיפול בבית חולים, ובעיקר עם הורים שילדיהם זקוקים לטיפולים שלהם השפעה נפשית גם על הילד וגם על ההורים, כגון טיפולים כימותראפיים. רצוי שנהלים אלו יתייחסו הן לצד הלימודי (מי דואג להשלמת החומר הנלמד החסר, מה ציפיות בית הספר לגבי עמידת התלמיד בלוח הזמנים של מסירת עבודות ומבחנים) והן לגיהות הנפשית של ההורים והתלמיד.

מחד גיסא, הורים נפגעים קשות כשבבית הספר אין התייחסות למחלת התלמיד, ומאידך גיסא הם פוחדים שהילד ידחה על ידי חבריו, ועל כך הם חוששים לגלות את דבר המחלה ברבים או,

לחלופין, להתמודד עם הגילוי של המחלה, ומסתירים מהילד את האמת על מצבו אך מצפים שבית הספר יגלה הבנה. לצוות הבין מקצועי בבית הספר תפקיד משמעותי במצבים כאלו, ועליו להיות בקשר עם הצוות הרפואי המטפל בילד ולעיתים גם עם השירותים הסוציאליים.

ד. ימי הורים

יש לייחס חשיבות רבה ליצירת התנאים הפיסיים שבהם המפגש בימי ההורים מתרחש. בתקציב מזערי ניתן לדאוג שבמקום ההמתנה של ההורים יעמדו מיחם או בקבוקי שתייה קרה, וכן עוגיות או ביסקוויטים. לחלופין אפשרי שהכיבוד הקל יינתן להורים בכיתה וכי הצעת כוס קפה או מיץ בליווי חטיף מתוק יהיו שלב החימום לקראת השיחה בין ההורה למורה.

רצוי שהמורה המקבל את ההורים ידאג מבעוד מועד שהשולחן שהם יושבים לידו יהיה מכוסה במפה (ואולי גם ישימו עליו אגרסל קטן ובו פרח). הדבר אינו תמיד מובן מאליו. רצוי להימנע מקבלת הורים בחדר שבו כל הכיסאות הפוכים.

ניתן גם לנצל את יום ההורים להצגה פומבית של עבודות הילדים, של נושא שעובד בכיתה וכו'. הורים מחפשים עדות לנוכחות ילדם בכיתה, בעיקר בכיתות הנמוכות.

ה. אמנה בית ספרית

בית ספר שכבר ניסח את האמנה בכתב צריך לתת עותק ממנו להורים חדשים המצטרפים לבית הספר בשלב שבו ההורים רושמים אליו את ילדם. מתן האמנה להורים חדשים מאפשר להם להכיר את המדיניות החינוכית-הפדגוגית ואת האתוס של בית הספר ועל ידי כך לקרב את בית הספר אל ההורים עוד לפני שהחל ילדם ללמוד בו.

ו. מעבר לחטיבות העליונות

כמקובל לגבי הכניסה לכיתה א', יש לקבוע את דפוסי הכנת ההורים לקראת מעבר ילדיהם לחטיבת הביניים בסוף כיתה ו' או לחטיבה העליונה בסיום כיתה ח'. האגף לחינוך יסודי, בשיתוף עם שפ"י, מכין טיוטת הצעה למיסוד דפוסים אלו שיובאו גם לידיעת ההורים.

ז. נוהל העברת מידע לגבי מדיניות המשרד כפי שהיא מתפרסמת בחוזרי המנהל הכללי

מעת לעת מתפרסמים במערכת חוזרי מנכ"ל ובהם מידע עדכני של מדיניות המשרד. המדובר בחוזרים כגון המדיניות לטיפול בתלמידים בעלי צרכים מיוחדים, מבחנים והערכות בבית הספר היסודי ועוד.

רצוי שבאספת ההורים בתחילת השנה יציבו מנהל בית הספר או נציג מטעמו את עיקרי מדיניות המשרד להורים. כמו כן רצוי שמידע לגבי מדיניות המשרד המתפרסם במהלך השנה יובא אף הוא לידיעת ההורים בעת אספות ההורים הכיתתיות או בחוזר המופץ להורים מטעם בית הספר.

שיתוף ההורים בהיכרות מקרוב של מדיניות המשרד עשויה לתרום לקירוב לבבות ולהפחתת ביקורות הנובעות מחוסר מידע ומחשיבה סטריאוטיפית.

נספח 6 ההורים ובית הספר העל-יסודי

בית הספר העל-יסודי השש-שנתי משמש אכסניה לתלמידים החל מטרום התבגרותם ועד להגעתם לגיל הבגרות.

שנים אלה מאופיינות בתמורות ובסערות, וחינוך הגילאים האלה הוא אתגר קשה ומסובך הן להורים והן לציבור המורים בבית הספר. בגיל זה התלמידים חשופים, יותר מבכל גיל אחר, להשפעות סביבתיות, לגירויים חיצוניים ולתמורות פנימיות, שלא תמיד הן צפויות.

גם שיתוף הפעולה האפשרי בין בית ההורים לבין בית הספר צפוי לתמורות ולהתנגדויות מצד התלמידים עצמם, שבשלבם מסוימים רואים את עצמם בגורים ואוטונומיים ומבקשים להפגין את עצמאותם ואת התנתקותם מסינר הוריהם.

אך דווקא הצעירים המתבגרים הללו זקוקים במידה רבה למסגרת ברורה התומכת מצד אחד ומשחררת מצד שני, מסגרת שרק שיתוף פעולה נכון ובונה בין בית ספר להורים יכול ליצור. מסגרת מסוג זה יכולה להיבנות בשלבים, כמפורט להלן, על ידי צוות בית הספר המכוון את פעולתו לתחום זה:

שלב ראשון: הכניסה לחטיבת הביניים

בכניסה לחטיבת הביניים התלמיד נפגש לראשונה עם מערכת לא שכונתית, הטרוגנית וגדולה, שבה יש לו צורך להתמודד עם דמויות רבות של מבוגרים הקשורים בחינוכו.

זו הזדמנות חשובה לבניית הנדבך הראשון של קשר בין בית הספר לבית ההורים. מתפקידו של בית הספר להציג את עצמו ואת מדיניותו להורים ולהיחשף לשאלות ולהעמדת ציפיות ומשאלות.

בית הספר יכול ליצור מפגשים בקבוצות קטנות או גדולות של הורים ומורים או של הורים, מורים ותלמידים יחדיו. הוא יכול לאפשר לכל מורה להציג להורים ולתלמידים של כיתתו את תכנית עבודתו או לקיים שיחה פתוחה עם ההורים על שאלות הנוגעות לתחום הדעת שהוא מלמד ולרלבנטיות של תחום זה לתלמידים ולהורים, ואולי אף להיעזר בעיסוקיהם המקצועיים של אותם הורים הקשורים בדרך זו או אחרת לאותו תחום דעת.

בהמשך הדרך בית הספר יכול לבנות מסגרות של הידברות מורים-תלמידים-הורים סביב בעיות המעסיקות את הילדים ואת ההורים. הידברויות אלה יכולות להיות בהזדמנויות מוגדרות, כמו חלוקת תעודות, כתיבת עבודות "שורשים" או טיול שנתי, או בהקשר של שיעורי בית או של פעילויות חברתיות, כגון פעילות בתנועות נוער.

בכיתות ז', ואולי אף בכיתות ח', יש עדיין רצון של התלמידים לקשר ישיר עם הוריהם, גם במסגרות חוץ-ביתיות, ועל אף הפגנות של

עצמאות ילדים אלה שמחים לפגישה של שתי המסגרות המשמעותיות של חייהם אלה עם אלה.

נושאי המפגשים של מורים, תלמידים והורים ותכנונם יכולים להיקבע על ידי כל אחד מן הקדקודים במשולש הזה, ומידת האינטנסיביות שלהם צריכה להיקבע בהידברות בין נציגויות של שלוש הקבוצות.

שלב שני: המעבר מחטיבת הביניים לחטיבה העליונה

מעבר זה מזמן סוג חדש של צורך אמיתי בקשר שבין ההורים לבית הספר: הצורך לקבל החלטות על מסלול ההמשך בחטיבה העליונה, על הבחירה של מקצועות הלימוד והיקפיהם.

לעצם תהליך קבלת ההחלטות תפקיד חשוב בעיצוב דפוס של קבלת החלטות עתידיות של המתבגרים, בחירה בין אלטרנטיבות והתאמת האפשרויות לכישורים ולתחומי העניין של התלמיד. זהו תהליך משמעותי ביותר לגבי התלמיד, ולהורים תפקיד חשוב בו.

שלב זה בחיי התלמיד בבית הספר מזמן אפשרויות מגוונות לקשר שבין בית הספר לבין בית ההורים; יש מקום לשילוב של מתן מידע עיוני על תהליך קבלת ההחלטות עם סדנאות משותפות למורים ולהורים או להורים ולתלמידים.

זו ההזדמנות לחשיפת ההורים והתלמידים למגוון האפשרויות הקיימות בבית הספר עצמו ובסביבתו, למחשבה על התפתחות אישית ומקצועית, לשילוב מערכות טכנולוגיות בקבלת מידע ולקיום מגעים אישיים בין מורה או יועץ להורים ולתלמידים מתלבטים.

שלב שלישי: החטיבה העליונה

כאשר מתחיל מרד המתבגרים בעולם המבוגרים, וכאשר המתבגרים מתחילים לבדוק את גבולות החופש והעצמאות שלהם – לעתים בצורות לא נעימות ומאיימות – דווקא אז מתגלה תפקידו החשוב של בית הספר כמקום היכול לאפשר שיתוף פעולה של הורים ומורים בהתלבטות משותפת בבעיות של הגיל הבעייתי הזה.

יש חשש כי במצב של קונפליקט בין המתבגרים להורים ההורים מרימים ידיים ומגיבים בקיצוניות, במקרים רבים תוך ויתור והימנעות מכניסה לקונפליקט בונה ונסיגה למתירנות חסרת גבולות.

פה יכול בית הספר לסייע על ידי מתן מסגרות של קבוצות תמיכה של הורים המתוודעים לעובדה המקלה שהבעיה מוכרת ומשותפת לרבים.

בגיל הזה יש לתלמידים הזדמנות לבניית נורמה קבוצתית, בעוד שלהורים יש מעט הזדמנויות לשיתוף "עמיתים" בבעיות שעליהם להתמודד עמן. הצורך של זוג הורים, או של הורה בודד, לשתף ולהיעזר

הוא רב, אך גם מביך. לא רבים הם אלה שביזמתם הם יחשפו את העובדה שהם נעזרים ומקבלים תמיכה.

בית הספר, שהוא המקום היחיד שבו ההורים יכולים להיפגש בינם לבין עצמם, יכול לבוא לקראת ההורים ולהציע להם את המסגרות התומכות הללו הדנות באפיונים של גיל ההתבגרות ובאפשרויות ובדרכים להתמודדות, ומאפשרות להורים לפרוק מתחים, להתייעץ, ובעיקר לרכוש ביטחון וכוח בתפקידם, כדי שיוכלו לעמוד מול קשיים ולקנות את המיומנות של קיום שיחה משמעותית עם ילדיהם המתבגרים ושל השמת גבולות בפניהם.

שלב רביעי: סיום הלימודים

ולבסוף, לקראת סיומו של בית הספר העל-יסודי, רב תפקידו של בית הספר בשיתוף ההורים בתהליכים הכרוכים בסיום הלימודים, במתחים הקשורים בבחינות הבגרות ובעצם סיום בית הספר ובעמידה מול העתיד המידי של הליכה לצבא.

החרדה, הן של התלמידים והן של ההורים, הקשורה בעמידה מול תהליך הגיוס והנעלם הצבאי, מחייבת את המערך הבין-מקצועי של בית הספר, בשיתוף המורים, לבנות תכנית פעולה הולמת להתמודדות אתה ועם הלחצים המיוחדים לתקופה זו.

לסיכום

אין ספק כי לשיתוף שבין בית הספר ובית ההורים תפקיד חשוב בתהליך ההתבגרות של תלמידי בית הספר העל-יסודי ולהתגברות של ההורים והמורים על תקופת התבגרות זו.

בצוות בית הספר בעלי תפקידים רבים: מורים, מחנכים, בעלי תפקידים בינמקצועיים מתחום הבריאות הנפשית והגופנית, רכזים וחברי הנהלה. לכל אחד מבעלי התפקידים האלה תפקיד מיוחד בקשר עם בית ההורים. לכל בית ספר תרבות ואקלים משלו, ובתי ספר שונים יפעלו במינוחים שונים בתחום הקשר עם ההורים וישלבו בעלי תפקידים שונים בקשר זה.

בכל מקרה קיימים קשרים מוגדרים בין המורים להורים, אם בשיחות אישיות בימי הורים ואם באספות כיתתיות או כלליות.

יש לעשות למען הכשרת המורים לקיום שיח בונה עם הורים. חלק מהכשרה זו יכול להינתן באמצעות השתלמות מוסדית בצוות בית הספר.

נספח 7
ביבליוגרפיה

- הרפז ירדנה:** "בית הספר הקהילתי – התפתחותו של רעיון", החברה למתנ"סים, 1962.
- מ בלהה:** "עקרונות יסוד בתהליך שיתוף הורים בבית-הספר", עיונים בחינוך, כרך 56–57, אוניברסיטת חיפה, 1992.
- מ בלהה:** "הורים ומורים כשותפים במעשה החינוכי", בית-הספר לעובדי הוראה בכירים, 1990.
- מ בלהה:** "הורים עליך, בית הספר", הייעוץ החינוכי, כרך ד', 1995.
- מ בלהה:** "ילדי ביכורים", הוצאת ספריית פועלים, 1996.
- סמילנסקי שרה, פישר נח, שפטיה לאה:** "המערכת המשפחתית והמערכת הבית ספרית – לקראת מודל חדש של קשר ביניהן", הוצאת מכון סאלד, 1991.
- פייטלסון דינה:** "בית הספר ובית ההורים", משרד החינוך והתרבות, 1991.
- פרידמן יצחק, בנרס-יעקב אורית:** "קונפליקט ומשבר – הורים אל מול משה"כ", מכון הנרייטה סאלד, ירושלים, 1990.
- פרידמן יצחק:** "בית הספר, בית ההורים והקהילה בישראל", מכון סאלד, #984.
- פרנקשטיין קרל:** "בית ספר ללא הורים", בתוך: כנות ושוויון, ספריית פועלים, 1977.
- שפירא רינה, גולדרינג אלן:** "מעורבות הורים בבתי ספר ייחודיים", המרכז לפיתוח על שם פנחס ספיר ליד אוניברסיטת תל-אביב, 1990.
- Lightfoot S.:** "Worlds Apart - Relationships Between Families and Schools", **Basic books**, New York, 1978.
- Lightfoot S.:** "Toward Conflict and Resolution: Relationships between Families and Schools", **Theory into Practice**, 20 (2), 97-104, 1981.